

ارائه الگوی ارتقاء اقتدار ملی بر پایه فرهنگ، اقتصاد و

علم با تأکید بر مدیریت جهادی

حمید پناهی^۱، حسین سلیمی^۲ و داود امینی^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۳/۳۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۶/۱۱

چکیده

زمینه و هدف: هر چند در کشور ما نیز نظریات مختلفی در ارتباط با راهبردهای ارتقاء اقتدار ملی وجود دارد، اما در این پژوهش با نگاه نوگرایانه تلاش شد تا فرمایش‌های مقام معظم رهبری در کنار نظر اساتید و متخصصان، مبنای ارائه الگویی مؤثر در ارتقاء اقتدار ملی قرار گیرد و مدیریت جهادی در ارتباط با سه مفهوم کلیدی فرهنگ، اقتصاد و علم به عنوان اصلی‌ترین مفاهیم در دستیابی به اقتدار ملی مورد کنکاش و پایش علمی قرار گیرد.

روش: این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، کیفی است. جامعه مورد مطالعه آن شامل نخبگان و صاحب‌نظران در سه حوزه فرهنگی (۷ نفر)، اقتصادی (۷ نفر) و علمی (۶ نفر) است. انتخاب مشارکت‌کنندگان به روش هدفمند بود و تا اشباع نظری ادامه یافت. روش جمع‌آوری داده‌ها میدانی و ابزار آن مصاحبه و پرسشنامه باز بود که روایی آن به کمک اساتید و صاحب‌نظران در هر سه حوزه تأیید شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نظریه داده‌بنیاد استفاده شد.

یافته‌ها: در تدوین الگوی مؤثر در ارتقاء اقتدار ملی از منظر مقام معظم رهبری و جامعه خبرگی، پنج عامل برای ارتقاء ابعاد اقتدار ملی در ابعاد سه‌گانه فرهنگی، علمی و اقتصادی بر مبنای مدل پارادایمی معرفی شد. این پنج عامل شامل عوامل علی (ساختار اقتصادی، پیشرفت علمی)، عوامل زمینه‌ای (عدالت اقتصادی، گفتمان‌سازی انقلاب، سبک زندگی اسلامی - ایرانی)، عوامل واسطه‌ای (مدیریت جهادی، دیپلماسی علمی، کارآمدی نظام ارتباطات)، عوامل راهبردی (اقتصاد درون‌زا، چرخه ارزش‌آفرین علم) و عوامل پیامدی (شکوفایی و توانمندی اقتصادی، مرجعیت علمی و فرهنگی) بودند.

نتایج: شکوفایی اقتصادی در سطح کشور و رسیدن به مرجعیت فرهنگی و تمدنی در سطح منطقه و جهان اسلام می‌تواند به وحدت و یکپارچگی دولت - ملت کمک کرده و درهم‌تنیدگی سیاست و دیانت می‌تواند به تحقق و بالندگی فرهنگ و تمدن‌سازی اسلامی در سطح منطقه و جهان اسلام کمک کند.

کلیدواژه‌ها: الگوی اقتدار ملی، اقتدار فرهنگی، اقتدار اقتصادی، اقتدار علمی

استناد: پناهی، حمید؛ سلیمی، حسین؛ امینی، داود (پاییز، ۱۳۹۸). ارائه الگوی ارتقاء اقتدار ملی بر پایه فرهنگ، اقتصاد و علم با تأکید بر مدیریت جهادی. فصلنامه پژوهش‌های مدیریت/انتظامی، ۱۴(۳)، ۵۲۹-۵۴۸.

۱. استاد یار گروه جغرافیا، دانشکده فرماندهی و ستاد، دانشگاه علوم انتظامی امین. تهران. (نویسنده مسئول). رایانامه:

hamidpana@gmail.com

۲. دانشجوی دکتری رشته امنیت ملی دانشگاه عالی دفاع ملی. تهران. رایانامه: salami@sndu.ac.ir

۳. استاد یار گروه جغرافیا، دانشکده افسری امام علی (ع). تهران. رایانامه: Davoodamini1357@Gmail.com

مقدمه

امروزه آفت‌هایی که اقتدار ملی کشور را تحت تأثیر قرار داده و موجب افزایش هجمه‌های دشمنان علیه نظام جمهوری اسلامی ایران شده در حوزه‌های مختلف مدیریتی کشور قابل مشاهده است. در سه حوزه اقتصاد، فرهنگ و علم که از حوزه‌های مهم مدیریت کلان کشور تلقی می‌شود، آفت‌هایی قابل شناسایی است که اگر بر مبنای فلسفه حاکم بر گفتمان مدیریت جهادی تدبیر نشوند، می‌توانند به پاشنه آشیل اقتدار ملی کشور تبدیل شوند. آفت‌هایی مثل رکود اقتصادی، درون‌زا نبودن اقتصاد، کاهش تولیدات فرهنگی بوم‌محور، اتکا به صنایع فرهنگی بیگانه، رکود علمی و مانند آن، از اهم مسائل قابل طرح در حوزه‌های سه‌گانه مزبور هستند. مقام معظم رهبری در بیانات خود در فروردین سال ۱۳۹۳ در حرم مقدس رضوی با تحلیل شرایط داخلی و بین‌المللی و با نگاهی هوشمندانه، راه حل غلبه بر مشکلات کشور را تکیه بر قدرت درون، بر پایه سه اصل اقتصاد مقاومتی، فرهنگ اصیل ملی اسلامی و دستیابی به علم و فناوری پیشرفته عنوان کردند^۱. برابر سند چشم‌انداز ۱۴۰۴، ایران باید به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه آسیای جنوب غربی با تأکید بر جنبش نرم‌افزاری و تولید علم، رشد مستمر و پرشتاب اقتصادی، ارتقاء نسبی سطح درآمد سرانه و رسیدن به اشتغال کامل برسد. در زمینه تولید علم چند سالی است که براساس رهنمودهای مقام معظم رهبری و تلاش جوانان و جامعه علمی کشور نهضت علمی در کشور آغاز شده است و در سال‌های اخیر پیشرفت‌های قابل قبولی صورت گرفته است. از نظر تولید علم، بررسی داده‌های مندرج در پایگاه استنادی وب آو ساینس^۲ حاکی از آن است که جمهوری اسلامی ایران برای نخستین بار توانسته است با ثبت بیش از ۲۵۵۰۰ مدرک علمی و تحقیقاتی در شش ماهه نخست سال ۲۰۱۸ حائز رتبه ۱۵ در بین ۲۰ کشور برتر جهان از نظر میزان تولید علم قرار گیرد.^۳

در زمینه فناوری، دستیابی به انرژی هسته‌ای، حرکت در قلمرو سلول‌های بنیادی، ساخت داروهای نو ترکیب و خاص، دستیابی به دانش ساخت روپات، فرستادن موجود زنده به فضا و ده‌ها دستاورد دیگر، در مسیر حرکت در دانش و تولید علم بوده که بومی‌سازی و به محصول تبدیل شده است. اما با این وجود

1. <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=25993>

2. Web of Science (WOS)

3. <http://www.stnews.ir/content/news/76921>

سهم یک درصدی در تولید علم جهان برای کشور ما قانع کننده نیست. برابر افق ترسیم شده در سند چشم‌انداز ۱۴۰۴، نظام جمهوری اسلامی باید به تولید علم پنج درصدی برسد که نیازمند مدیریت جهادی در این عرصه است. در زمینه اقتصاد با توجه به هدف چشم‌انداز ۱۴۰۴، با وجود کارنامه درخشان نظام در بعضی شاخص‌های توسعه به ویژه توسعه انسانی، رشد نا کافی در آمد سرانه، تولید سرانه و نیز در آمد ملی، مؤید این مطلب است که سطح رفاه اقتصادی نه تنها افزایش نیافته، بلکه گاهی کاهش هم داشته است (نوبخت، نتاج، مجیدزاده، ۱۳۹۰، ص ۱۷۴). براساس افق سند چشم‌انداز ۱۴۰۴، جامعه ایرانی از نظر فرهنگی، چنین ویژگی‌هایی خواهد داشت: «فعال، مسئولیت پذیر، ایثارگر، مؤمن، رضایت‌مند، برخوردار از وجدان کاری، انضباط، روحیه تعاون و سازگاری اجتماعی، متعهد به انقلاب و نظام اسلامی و شکوفایی ایران و مفتخر به ایرانی بودن». همچنین اگر چه در سال‌های اخیر در زمینه علوم و فناوری پیشرفت‌های قابل توجهی صورت گرفته است اما همان‌طور که در بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی تبیین می‌شود کشور در عرصه اقتصاد و فرهنگ دچار مشکلات قابل توجهی است و دغدغه‌های ایشان در این دو عرصه، گویای همین مسئله است. بنابراین اقتدار ملی کشور باید با اتکا به قدرت درون و با مدیریت جهادی در این سه عرصه صورت پذیرد. پژوهش حاضر به دنبال دستیابی به الگوی راهبردی اقتدار ملی بر پایه فرهنگ، اقتصاد و علم با تأکید بر مدیریت جهادی از طریق تبیین ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های آن و کشف روابط بین آنها است.

پیشینه: پورصادق (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «شناسایی و تبیین فرهنگ سازمانی جهادی» با تبیین فرهنگ جهادی به عنوان فرهنگ تحول‌ساز و آینده‌ساز که به دنبال تحول در وضع موجود برای رسیدن به وضع مطلوب است، هدف پژوهش خود را شناسایی و تبیین ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های فرهنگ سازمانی با رویکرد جهادی مطرح کرده است. از یافته‌های این پژوهش پنج بُعد فرهنگی-اسلامی، انطباق‌پذیری با محیط، ساختاری، معنایی و انسانی به عنوان ابعاد فرهنگ سازمانی جهادی شناسایی شد. اصلی‌پور (۱۳۹۶)، در پژوهش خود با عنوان «تبیین ابعاد و مؤلفه‌های الگوی مدیریت جهادی مبتنی بر رویکرد نظریه داده‌بنیاد» به این یافته‌ها رسید که شکل‌گیری الگوی مفهومی مدیریت جهادی با عنوان نظریه مدیریت اسلامی و برخوردار از شش بعد روش پارادایمی بر مبنای شاخص‌های گوناگون است. دعاگویان و بختیاری (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «ابعاد فرهنگ و مدیریت جهادی در تحقق اقتصاد مقاومتی در

نیروی انتظامی»، سیاست‌های اقتصاد مقاومتی را به‌عنوان ریشه و بنیان تحقق حماسه اقتصادی برای کلیه سازمان‌ها برشمردند و تأکید کردند که سیاست‌گذاری و اجرای برنامه‌های اقتصادی، معطوف به پایداری در همه سطوح است. نتایج پژوهش ایشان تأیید کرد که فعالیت‌های اقتصادی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی در نیروی انتظامی باید دارای مبانی «مقاوم‌سازی»، «آسیب‌زدایی»، «خلل‌گیری» و «ترمیم» ساختارها و نهادهای فرسوده و ناکارآمد موجود و اقتصاد دفاعی مبتنی بر «هجوم‌شناسی»، «آفندشناسی» و «پدافندشناسی» در برابر دشمن و تحریم‌های اقتصادی باشد. عبدی و توکلی (۱۳۹۵)، در پژوهشی با عنوان «مفهوم‌پردازی مدیریت جهادی در پرتو آموزه‌های نهج‌البلاغه» به این یافته‌ها رسیدند که قرب الهی، توکل، آینده‌نگری و دوراندیشی، واقع‌گرایی، عقلانیت و خردورزی، اشاعه وحدت، مدیریت راهبردی سرمایه انسانی، مدیریت راهبردی علم و فناوری، خودآزمایی و بهبود مستمر و در نظر گرفتن مدیریت به‌عنوان «آزمایش»، از جمله مهم‌ترین موارد قابل توجه در رابطه با مدیریت جهادی هستند. دانشجویان رشته امنیت ملی دانشگاه عالی دفاع ملی (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «راهبردهای نیل به اقتدار فرهنگی به‌مثابه اقتدار حقیقی جمهوری اسلامی ایران» به این نتیجه رسیدند که، اقتدار فرهنگی مفهومی است چند وجهی، پیچیده و دارای ابعاد گسترده که تاکنون فضای مفهومی آن به‌درستی تعریف و تبیین نشده است. اقتدار فرهنگی در حیطه مرزهای جغرافیایی محدود نبوده و دارای گستره فراتر از حوزه‌های جغرافیایی است؛ به‌ویژه این مفهوم در برخورد و رقابت با جریان‌ها و نظام‌های گفتمانی رقیب موضوعیت بنیادین دارد که باید زیرساخت‌ها و بنیان‌های آن طراحی شود. غلامی ابرستان (۱۳۹۰)، در پایان‌نامه خود با عنوان «نظریه اقتدار در جمهوری اسلامی ایران» به این نتایج رسید که براساس این نظریه، حصول موقعیت برتر برای نظام سیاسی اسلام، مستلزم تحقق چهار رکن مشروعیت، قدرت، دولت ملی و حاکمیت است و استمرار و تعالی آن مشروط به تحقق دو رکن «کارآمدی» و «ارزش‌مداری» است. دانشجویان رشته امنیت ملی دانشگاه عالی دفاع ملی (۱۳۸۹)، در پژوهشی با عنوان «الگوی راهبردی تحکیم و توسعه اقتدار ملی جمهوری اسلامی ایران»، به این نتیجه رسیدند که سیاست‌گذاری در این حوزه باید متعادل، متوازن و همه‌جانبه بوده و در حوزه همه مؤلفه‌ها نافع باشد. دستاوردهای این پژوهش نمایانگر آن بود که مؤلفه‌های فرهنگی، اجتماعی همچنان از اولویت نخست برای تحکیم و توسعه اقتدار ملی در جمهوری اسلامی برخوردار است و حول محور ولایت فقیه شکل می‌گیرد. ویژگی‌های مشروعیت، تقوا و کارآمدی نیز در یک چارچوب تبلور می‌یابند.

علی شیری (۱۳۸۸)، در پژوهش خود با عنوان «طراحی سیستم فرهنگی در جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری» نتیجه گرفته که اقتدار فرهنگی به معنی توانایی اثرگذاری و اثرپذیری فرهنگی است. دستیابی به اقتدار فرهنگی نیازمند بیداری، بهبود رفتارهای اجتماعی، جهاد فرهنگی، استقلال فرهنگی و صدور انقلاب است. ارتقاء فرهنگی به جنبه تحول و پیشرفت فرهنگی می‌پردازد و عناصر مختلفی از جمله اهداف، سیر، الگو، ابزارها و چشم‌انداز تحول فرهنگی را مورد توجه قرار می‌دهد. **مبانی نظری:** توجه جامعه اسلامی به علوم مورد نیاز و فراگیری آنها باعث سربلندی و اقتدار آن جامعه و نیز استقلال علمی آن خواهد شد. شاید درخصوص تأثیرگذاری علم بر اقتدار ملی، جمله‌ای پرمغزتر از فرمایش‌های امام علی (ع) نتوان یافت، آنجا که می‌فرمایند: «العلم سلطان، من وجده صال به و من لم یجده صیل علیه»، علم و دانش قدرت است، هر کس به آن دست یابد غلبه می‌یابد و هر کس به آن دست نیابد زیر سلطه قرار می‌گیرد (نراقی، ۱۳۹۳، ص ۸۴). واژه فرهنگ^۱ که از (کولتورا^۲) ی لاتین گرفته شده، در اصطلاح‌شناسی انسان‌شناسان به خوبی جا افتاده است. پیشینه کاربرد واژه تمدن دیرینه‌تر است. انسان‌شناسان چون از ابهام این واژه ناخشنود بودند، آن را کنار گذاشتند و واژه «فرهنگ» را بکار بردند. البته هم اکنون دو واژه بر یک مفهوم دلالت می‌کند. جز این که دامنه و زبان «فرهنگ»، محدودتر از «تمدن» است؛ از این رو است که می‌گوییم «فرهنگ هومری» یا «تمدن غربی». برخی از صاحب‌نظران تفکیک تمدن از فرهنگ را به کلی منکر شده و جدایی آن دو را به کلی امری مصنوعی و غیرمعقول می‌دانند. خط، فناوری و علم مهم‌ترین معیارهای شناخت تمدن، عنوان شده‌اند. البته در کنار این‌ها، از معیارهای دیگری مانند «وجود شهرها، وجود ناهماهنگی جمعیتی که بر اثر تقسیم پیچیده کار با هم مرتبط شده‌اند و تمرکز قدرت اقتصادی و سیاسی» به مثابه ملاک‌های تمدنی مورد توجه قرار گرفته است (شفیق، ۱۳۹۱). در تبیین راهبرد ملی، باید توجه خاص به مؤلفه عنصر فرهنگی داشت؛ زیرا عنصر فرهنگی همیشه در کنار راهبرد نظامی و اقتصادی هر کشور قرار دارد. نهادها و مؤسسات آموزشی، رسانه‌های گروهی و ارتباط جمعی و بنیادهای فرهنگی در کشورهای مختلف ارتباط تنگاتنگی با پیشرفت فرهنگ و انتقال باورهای ارزشی و معرفتی اجتماعی آن جامعه دارند. عنصر فرهنگی همچنین یکی از عوامل وحدت و یکپارچگی جامعه به شمار می‌آید. تضادها و مناقشات موجود در اروپا و آسیا بیشتر به علت تعلق ارزشی و معرفتی نسبت

به یکدیگر بوده است (جلالی، ۱۳۸۷، ص ۳۴).

همچنین کشورهای در سیاست بین‌الملل از جایگاه مؤثر و تعیین‌کننده‌تری برخوردار می‌شوند که اقتدار اقتصادی خود را تثبیت کنند. در این شرایط اقتدار به مفهوم «هژمونی مؤثر و سازنده» خواهد بود. بنابراین هرگاه کشورهای منطقه‌ای و بین‌المللی در وضعیت سنجش قدرت قرار می‌گیرند؛ نقش مؤلفه‌های اقتصادی افزایش بیشتری پیدا خواهد کرد. به‌طور کلی شاخص‌های اقتصادی را می‌توان در زمره موضوعات محوری در اقتدار ملی و همچنین اقتدار بین‌المللی دانست و جلوه‌هایی از پیوستگی بین اقتدار ملی و بین‌المللی را مورد توجه قرار داد. در این ارتباط می‌توان رابطه بین اقتدار اقتصادی و بین‌المللی را در آراء نظریه پردازانی همانند «موری^۱» و «بوزان^۲» نیز مورد توجه قرار داد. از سوی دیگر برخی از تحلیل‌گران همانند «الرشتان^۳»، «گالتونگ^۴» و «اشلی^۵» در ارتباط با نظریه نظام جهانی بر ضرورت پیوستگی و تأثیرگذاری اقتدار ملی با موضوعات اقتصادی تأکید داشته و اقتدار اقتصادی را در زمره مؤلفه‌های تعیین‌کننده سیاست بین‌الملل می‌دانند (امیری مقدم، ۱۳۸۹، ص ۱۲۷). به این ترتیب ارتقاء شاخص‌های اقتصادی می‌تواند اقتدار ملی کشورها را به گونه مشهود، عینی و فراگیر افزایش دهد. مدیریت جهادی؛ مدیریت جهادی فرایندی است که از ویژگی‌های برجسته آن ادای تکلیف و هم‌راستایی با اراده الهی برای تشکیل، حفظ و تحکیم پایه‌های حکومتی برآمده از اسلام ناب محمدی (ص) است. مهم‌ترین ویژگی مدیریت جهادی ذوب اراده انسان در اراده الهی بوده و نماد آن فرمانبری آگاهانه از ولی امر یا ولی فقیه زمان است. از مؤلفه‌های کلیدی مدیریت جهادی، عقل و عشق است. به عبارتی مدیریت جهادی با بهره‌گیری از ابزار علم و فناوری و هم‌جهت با اراده الهی و براساس نقشه الهی به تمشیت امور می‌پردازد. در واقع مدیریت جهادی مقوله‌ای است همزاد انقلاب اسلامی که آثار مبارک آن در فرازهایی از دوران دفاع مقدس و به‌خصوص نهاد جهاد سازندگی ظهور و بروز پیدا کرده است (مرادی و فیروزآبادی، ۱۳۹۵، ص ۱۷۰). مؤلفه‌های به‌دست‌آمده از سخنان مقام معظم رهبری در رابطه با مدیریت جهادی عبارت‌اند از:

1. Murry

2. Buzan

3. WalereShtan

4. Gultung

5. Ashly

۱- عشق، ایمان و کار برای خدا؛

۲- جدیت، خستگی ناپذیری و شوق به کار؛

۳- برداشتن گام‌های بلند (خطرپذیر بودن)؛

۴- چالش با موانع و عبور از آن‌ها؛

۵- شتاب همراه با تدبیر؛

۶- بصیرت و غفلت نکردن از وجود دشمن؛

۷- فراموش نکردن آرمان و جهت (افتخاری، زرگزرازه و شمشیری، ۱۳۹۷، ص ۵۴).

رابطه مدیریت جهادی با فرهنگ: مدیریت جهادی هم در روش و هم در محتوی تأثیر می‌گذارد. در روش یعنی اگر لازم شد خون و جان خود را خواهیم داد و دوم اینکه مسیرهایی را می‌روم که خدا هم از آن راضی باشد. فهم این برداشت از مدیریت جهادی، ما را به فرهنگ دینی خود رهنمون می‌سازد. فرهنگ جهادی یعنی همه از خودشان با تمام وجود مایه بگذارند. مانند کسی که بیماری لاعلاجی دارد هر جور هست می‌رود پولش را تهیه می‌کند. مدیریت جهادی، دارای دو وجه است. یک وجه آن این است که بدانیم در محیطی هستیم مقابل دشمن که نمی‌خواهد ما به نتیجه برسیم پس آگاه باشیم هر لحظه در عرصه جنگ قرار داریم. دوم اینکه این یک واژه مقدس اسلامی است. به خاطر رضای خدا است و هیچ انگیزه‌ای بالاتر از آن برای مؤمن نخواهد بود. پس این دو ویژگی که افراد برای آن سخت تلاش می‌کنند، یعنی در مدیریت جهادی خستگی ناپذیری، امید دائمی، نشاط دائمی، خلاقیت و ابتکار، مبارزه، ایجاد فرصت در آن نهفته است (احمدیان، ۱۳۹۳، ص ۱۳۸).

رابطه مدیریت جهادی با اقتصاد: چگونگی تأثیرگذاری فرهنگ در اقتصاد در مدیریت جهادی نهفته است که استعدادها را بسیج و هماهنگ می‌کند تا در جهت تحقق اقتدار ملی هم‌افزا شوند. مدیریت جهادی یعنی با امکانات و وضعیت فعلی خوب کار کردن. اگر به مدیریت جهادی عمل شود کارها با بهره‌وری بیشتری انجام می‌شود. مدیریت جهادی در عرصه فعالیت اقتصادی، فرد را به تلاش بیشتر وامی‌دارد. از فحوای این جملات چنین برداشت می‌شود که لازمه توسعه اقتصادی کشور، توجه به مفاهیم و ویژگی‌های مدیریت جهادی است. باید درک درستی داشت که مدیریت جهادی به چه معنا است و چه ویژگی‌هایی دارد. ویژگی‌های مدیریت جهادی یعنی داشتن علم، خطرپذیری، بصیرت، مشارکت‌پذیری،

حرکت مجاهدانه، مدیریت جهادی مدیریتی است خصوصی که محصولش خریده شود براساس نیاز و میزان نیاز جامعه. مدیریت جهادی با انگیزه الهی و احساس مسئولیت در برابر خداوند فعالیت را به جهاد تبدیل می‌کند. مدیریت جهادی یعنی اینکه بتوانیم در کف توانمندی‌ها حساب باز کنیم و در سقف توانمندی‌ها گام برداریم. به عبارتی برای شکوفایی اقتصادی باید بتوان به قدر احتیاج مصرف کرد و تا حد امکان از توانمندی‌ها خود استفاده کرد و برای شکوفایی اقتصادی تلاش کرد (احمدیان، ۱۳۹۳، ص ۱۳۹). رابطه مدیریت جهادی با علم: نکته مهم در این بحث آن است که با باورمندی آدم‌های علمی و اعتقاد به این باور است که مدیریت جهادی شکل می‌گیرد. اساتید و صاحبان اندیشه هستند که با باور قلبی به این مفهوم، می‌توانند حرکت علمی، اقتصادی و فرهنگی کشور را هدایت و حمایت کنند. تفکر دانشجویان را بر این مدار قرار داده و آنان را که مدیران آینده این کشور خواهند بود، ترغیب و تشویق بر بکارگیری این مفهوم در مدیریت خود کنند. مدیریت جهادی یعنی اینکه حلقه نوآوری را بتواند مدیریت کند؛ حلقه نوآوری یعنی تبیین نیاز تا قابلیت با هزینه پایین یعنی آن را وصل کنیم به قابلیت نظامی - دفاعی، اقتصاد و مانند آن. این همان بخشی است که گسترش گفتمان مدیریت جهادی، حرکتی معجزه‌آسا را رقم خواهد زد (احمدیان، ۱۳۹۳، ص ۱۳۸).

روش

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، کیفی است. جامعه مورد مطالعه متناسب با سؤالات پژوهش، شامل خبرگان حوزه فرهنگ، اقتصاد و علم در سازمان‌های وابسته (سازمان‌های متولی امور فرهنگی شامل: صدا و سیما، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، جهاد دانشگاهی، فرهنگستان هنر؛ سازمان‌های متولی امور اقتصادی شامل: قرارگاه سازندگی خاتم، وزارت اقتصاد و امور دارایی، سازمان خصوصی سازی، سازمان‌های متولی امور علمی شامل: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، معاونت علمی و پژوهشی ریاست جمهوری) است. به منظور جمع‌آوری داده‌ها از روش میدانی استفاده شد. روش نمونه‌گیری قضاوتی هدفمند است و با ۲۰ نفر تا اشباع نظری مصاحبه انجام شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، با استفاده از شیوه نظریه پردازی داده‌بنیاد^۱، سه عنصر مفاهیم، مقوله‌ها و گزاره‌ها، از داده‌های پژوهش استخراج شد. برای تعیین روایی محتوایی

مفاهیم، پرسشنامه‌ای تنظیم و به تعداد ۲۰ نفر از متخصصان و اساتید حوزه تبیین اندیشه‌های مقام معظم رهبری ارسال شد. از متخصصان درخواست شد که در خصوص ۴۴ مقوله پرسشنامه شاخص‌های نگرش پارادایمی به صورت «انطباق دارد» و «انطباق ندارد» پاسخ دهند. برای کمی‌سازی آرای اعضای پانل ارزیاب (مختصان و خبرگان) ابتدا پاسخ‌ها براساس محاسبه فراوانی اعضایی که به گزینه «انطباق دارد» تعلق گرفته بود، استخراج و در ادامه شاخص نسبت روایی محتوایی^۱ محاسبه شد. با توجه به تعداد اعضای پانل ارزیاب (مختصان و خبرگان) اعداد بالاتر از ۰/۴۲ مورد قبول واقع شد. در این پژوهش، شاخص یادشده برای تمام ۴۴ مقوله مورد محاسبه و ارزیابی قرار گرفت. سپس در قالب پرسشنامه دوم، دوباره مقوله‌ها در اختیار اعضای پانل ارزیاب قرار گرفت تا بر مبنای شاخص مربوطه روایی محتوایی زیرشاخص‌ها مورد ارزیابی قرار گیرد. برای محاسبه پایایی ابزار، از شاخص روایی محتوا^۲ استفاده شد. مقدار شاخص روایی محتوایی مورد قبول برای پرسشنامه دوم ۰/۴۸ محاسبه شد. بعد از محاسبه فراوانی تعداد پاسخ‌هایی که ۳ و ۴ بود، تمام ۴۴ مقوله مربوطه ارزیابی شد؛ با انجام محاسبات مربوطه، اندازه شاخص روایی محتوا برای همه زیر شاخص‌های مدل تأیید شد. جدول مربوط به مقادیر شاخص روایی محتوا، میانگین عددی قضاوت‌ها و نتایج سنجش زیرشاخص‌ها در پیوست یک درج شده است.

یافته‌ها

یافته‌های پژوهش حاضر بر مبنای مصاحبه با جامعه خبرگی به تعداد ۲۰ نفر با ویژگی‌هایی شامل حداقل ۲۰ سال سابقه مدیریتی در حوزه تخصصی، حداقل مدرک کارشناسی ارشد و صاحب‌نظر در حوزه اقتصادی، فرهنگی و علمی، محقق شد. یافته‌های حاصل از کدگذاری باز، محوری و انتخابی محتوای مصاحبه‌ها در قالب مفاهیم، مقوله‌ها و مضامین به شرح جداول ۱، ۲ و ۳ استخراج شد.

جدول ۱. یافته‌های حاصل از کدگذاری باز، محوری و انتخابی محتوای مصاحبه‌ها در حوزه اقتدار ملی بر پایه فرهنگ

مضامین (ابعاد)	مقولات (مؤلفه‌ها)	مفاهیم (شاخص‌ها)
تقویت هویت اسلامی، انقلابی و ایرانی	ترویج و نهادینه کردن فرهنگ قرآن و تمسک به قرآن	انس با قرآن، جاری کردن فرهنگ قرآن در زندگی، تبدیل قصص قرآن به فیلم، برگزاری مسابقات قرآن، حمایت هدفمند از فرهنگ قرآنی، توجه به امر به معروف و نهی از منکر
	نهادینه کردن سیره پیامبر عظیم‌الشأن و اهل بیت و تمسک به اهل بیت	تعلیم آداب و سنن در تمام شئون، تهیه چشم‌انداز فرهنگی بر اساس اسلام و مکتب اهل بیت، تمسک و احترام به امامان، قراردادن اهل بیت به عنوان الگوی زندگی، باز طراحی مهندسی فرهنگی با سیره نبوی و علوی، حمایت از آمران به معروف و نهی از منکر، الگوسازی رفتار پیامبر اعظم (ص) برای جوانان
	تبعیت از ولایت فقیه	فصل الخطاب قراردادن فرامین رهبری، التزام عملی به ولایت فقیه، توجه به آرمان‌های حضرت امام خمینی (ره)، توجه و تفسیر فلسفی ولایت‌مداری، تبیین عقلائی ولایت فقیه
گفتمان انقلاب در حوزه داخلی و خارجی	ارتقاء فرهنگ مشارکت سازمان‌های مردم نهاد	گسترش سازمان‌های مردم نهاد برای مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی، تقویت رابطه بین سازمان‌های مردم‌نهاد، شفاف‌سازی قوانین و مقررات حاکم بر فعالیت‌های اجتماعی، ارائه گزارش صحیح و متقن فعالیت‌های مردم نهاد
	توجه به شعائر و مفاهیم انقلاب اسلامی	گنجانیدن مضامین انقلابی در دروس دانش‌آموزان و دانشجویان، برگزاری نشست‌های دانشجویی با مضامین انقلاب اسلامی، تبیین فلسفه حکمت و اخلاق اسلامی، ساخت فیلم‌های انقلابی و ارزشی، گرامیداشت روزهای انقلاب، حمایت از کرسی‌های آزاداندیشی انقلاب اسلامی
	ارتقاء نقش دیپلماسی فرهنگی	توسعه ارتباط فرهنگی با سایر کشورها، حمایت از تولید و برنامه‌ریزی برای صادرات صنایع فرهنگی صادراتی، انعقاد قراردادهای فرهنگی با سایر کشورها
	ارتقاء و کاربردی کردن زبان فارسی	تقویت زبان فارسی در مدارس و دانشگاه‌ها، ترویج زبان فارسی در خارج از کشور، رفع ابهامات دستوری در ادبیات فارسی، جمع‌آوری کتب و آثار مطلوب ادبیات فارسی، بازنگری در مفاد آموزشی زبان فارسی، مقابله با زبان نامتعارف جدید
توسعه کاربردی زبان و ادبیات فارسی	گسترش ادبیات و زبان فارسی	همت همگانی برای پاسداشت زبان فارسی، کیفی‌سازی ادبیات فارسی، تحول در متون دستوری ادبیات فارسی، تأسیس دانشکده‌های ادبیات فارسی در خارج از کشور، حضور زبان فارسی در سایت‌ها، اینترنت و شبکه‌های اجتماعی با رویکرد تحولی
	حمایت از گویش‌های بومی و محلی زبان فارسی	توجه ویژه به گویش‌های محلی فارسی، بزرگداشت تنوع زبان فارسی با گویش‌های بومی، تعامل بین فارسی زبانان کشورهای همسایه، ثبت گویش‌های بومی زبان فارسی، ثبت آئین‌ها و مراسم کهن باستانی و مذهبی
	مرجعیت علمی و فرهنگی زبان فارسی	تغییر در استفاده از اصطلاحات و واژه‌های علمی بیگانه، ترویج زبان فارسی در مراجع علمی، تدوین کتب علمی به زبان فارسی

مضامین (ابعاد)	مقولات (مؤلفه‌ها)	مفاهیم (شاخص‌ها)
تثبیت و تحکیم هنر متعهد	توسعه محصولات هنری و اسلامی ایرانی	تولید محصولات فرهنگی و هنری متنوع، تولید نرم‌افزارهای مذهبی، بسط و گسترش رویکرد اسلامی به هنر، حمایت از تولیدکنندگان محصولات هنری
	تعریف رویکرد اسلام به هنر	برگزاری نشست علمی تخصصی در حوزه هنر، معرفی اندیشه‌های اسلامی در قالب هنر، ترویج اندیشه‌های اسلامی و ایرانی در حوزه هنر
	تولید و ترویج ادبیات شعر و رمان اسلامی ایرانی	حمایت مادی و معنوی از تولید و انتشار شعر و رمان، توسعه مراکز دانشگاهی علوم اسلامی در حوزه شعر و هنر، پخش ادبیات و شعر انقلابی و اسلامی از طریق رسانه، ترجمه آثار ادبی اسلامی به سایر زبان‌ها
	تقویت هنرهای تعالی بخش و ارزش آفرین و توسعه زیرساخت‌های فناورانه مرتبط رسانه‌ای	برگزاری مراسم آیینی مانند تعزیه، توجه به مداحی اهل بیت، برگزاری جشنواره‌های اسلامی در قالب هنر، تهیه برنامه‌های دینی برای کودکان و نوجوانان، غنی‌سازی محتوای برنامه‌های تلویزیون، ایجاد قرارگاه‌های رسانه‌ای، سیاست‌گذاری رسانه‌ای براساس ارزش‌های اسلامی، گسترش ماهواره و تأمین زیرساخت‌های ارتباطی ایمن، تربیت کارگزاران رسانه‌ای
کارآمدسازی نظام ارتباطات، اطلاعات و رسانه‌ای	ساماندهی تولید، توزیع، مصرف و صادرات محصولات رایانه‌ای	تولید محصولات فرهنگی و مذهبی، حمایت از صادرات محصولات فرهنگی و مذهبی، فراهم کردن زمینه‌های دسترسی آسان به محصولات
	ایجاد و توسعه استفاده بهینه از شبکه‌های اجتماعی	ایجاد و توسعه اینترنت ملی، برنامه‌ریزی برای ساماندهی شبکه‌های اجتماعی متعدد، گسترش شبکه‌های اجتماعی ملی، انسجام‌بخشی اقدامات برای افزایش تأثیرگذاری کشور در فضای مجازی
ترویج سبک زندگی ایرانی، اسلامی	توجه عملی به احکام اجتماعی اسلام و آداب و رسوم اصیل ایرانی	ترویج فرهنگ صرفه‌جویی و مقاومت، پرهیز از ترویج فرهنگ اسراف و تجمل‌گرایی، اجرای فریضه خمس و زکات، ترویج فرهنگ غذای ایرانی اسلامی، تدوین فرهنگ پوشش اسلامی ایرانی، احترام به بزرگترها با توجه به تکریم اسلام، استفاده از الگوی بزرگان دینی در زندگی دینی، الگوسازی از اسوه‌های ملی و مذهبی، نهادینه‌سازی مؤلفه‌های ایثار و شهادت
	تحکیم خانواده	احترام به والدین در خانواده، رعایت شئون اسلامی در بین اعضای خانواده، آموزش قرآن کریم توسط والدین، چارچوب خانواده براساس ارزش‌های اسلامی، رفع نیازهای فرزندان توسط والدین، فرهنگ ازدواج و آموزش تداوم زندگی، تلاش برای داشتن درآمد برای خانواده، نظارت بر تعلیم و تربیت فرزندان، رعایت اصول اخلاقی توسط والدین، آگاه کردن فرزندان توسط والدین نسبت به باورها و اعتقادات اسلامی
تحقق نظام آموزش و پرورش اسلامی و کارآمد	اجرای تحولات ساختاری در آموزش و پرورش	تحول و نوسازی نظام تعلیم و تربیت به‌منظور انطباق با تعالیم و مبانی اسلامی، ارتقاء جایگاه مهد کودک و آموزش پیش دبستانی در نظام تعلیم و تربیت، توسعه نظام‌های آموزش الکترونیک و زیرساخت‌های فناوری مرتبط، ارتقاء و افزایش جذابیت آموزش قرآنی، تقویت تعامل مسجد و مدرسه به‌منظور ارتقاء نقش آن‌ها در تربیت دینی
	ارتقاء کیفی نظام آموزش و پرورش	ارتقاء نقش و جایگاه خانواده در تعلیم و تربیت، تدوین نظام برنامه‌ریزی آموزش و پژوهش براساس مبانی اسلام، حمایت از مشارکت مردمی و نهادهای عمومی و غیردولتی در گسترش فرهنگ وقف، توسعه فرهنگ پژوهش و کارآفرینی در آموزش عالی، توسعه فرهنگ خودباوری و هویت در نظام آموزش و پرورش
		اجرای فرامین مقام معظم رهبری در خصوص تحول در نظام تعلیم و تربیت، لزوم توجه به اسناد بالادستی در تحول نظام تعلیم و تربیت، مشخص کردن وظایف سازمان‌ها و نهادهای فرهنگی براساس چشم‌انداز

جدول ۲. یافته‌های حاصل از کدگذاری باز، محوری و انتخابی محتوای مصاحبه‌ها در حوزه اقتدار ملی بر پایه اقتصاد

مضامین (ابعاد)	مقولات (مؤلفه‌ها)	مفاهیم (شاخص‌ها)
اقتصاد درون‌زا، برون‌گرا، مردم‌بنیاد و دانش‌بنیان	قطع وابستگی بودجه به نفت، افزایش تولید داخلی، اقتصاد تولید محور، مقاوم‌سازی اقتصاد	نقش مهم در قدرت ملی، دارای قدرت، داشتن حجم اقتصادی، رفع وابستگی نفتی، همپوشانی امنیت اقتصادی با امنیت ملی، رابطه متقابل امنیت ملی و امنیت اقتصادی، پایه اقتدار ملی
	رشد پرشتاب و مستمر اقتصادی، افزایش نوآوری، افزایش سهم تولید، اعتماد مردمی	رشد متوازن اقتصادی، کاهش بیکاری، مهار افزایش تورم خدمات بازرگانی، توسعه انسانی اقتصاد، افزایش تولید، افزایش تولید ناخالص داخلی، اهمیت سرمایه‌گذاری در تولید سرمایه، علم در خدمت اقتصاد، داشتن اقتصاد دانش‌بنیان، تقویت مدیریت دانش اقتصاد، افزایش سهم دانش در تولیدات مختلف، توسعه جامعه‌پذیری و قانون‌پذیری
	پیشینه‌سازی مشارکت مردمی، جلب اعتماد مردمی و توسعه کار آفرینی	تسهیل قانون برای مشارکت اقتصادی مردم، مردمی کردن اقتصاد، مشارکت‌پذیری، افزایش احساس رضایت مردم، انتصاب مدیران اقتصادی با شهامت
اقتصاد شفاف و عدالت‌بنیان	پیشگیری و مبارزه با فساد اقتصادی، امنیت اقتصادی، افزایش شفافیت اقتصاد، سالم‌سازی اقتصاد	فساد اقتصادی، پیشگیری و مبارزه با فساد، تشویق مدیران درستکار، لزوم ایجاد ساختار جدی مبارزه با فساد، شفافیت آمارها، تعهد به پرداخت بدهی بیمانکاران، پاسخگو بودن و بهبود محیط کسب و کار، اصلاح نظام مالیاتی
	دپلماسی اقتصادی، رقابت‌پذیری، داشتن ارتباط با اقتصاد جهانی، ارتقاء عدالت اجتماعی	افزایش سرمایه‌گذاری خارجی برای صادرات، گسترش حمل و نقل بین‌المللی، گسترش خدمات تجارت خارجی، گسترش مبادلات تهاتری، گسترش پایداری ایران در بازارهای هدف، حمایت همه‌جانبه و کارآمد از کم‌درآمدها
اصلاح ساختار اقتصادی	بکارگیری سیاست‌های فقرزدایی و برابر سازی فرصت‌های اقتصادی و آموزشی	بهبود توزیع درآمدی، سازماندهی و بازمهندسی تأمین اجتماعی، برابر سازی فرصت‌های اقتصادی و اجتماعی برای عموم مردم
	رفع موانع کارآمدی، توسعه اقتصادی، شکوفایی اقتصادی، رشد بهره‌وری عوامل تولید	لزوم افزایش اعتماد مردم به دولت، اجرای صحیح برنامه‌ها، پیشگیری از افزایش نقدینگی، داشتن راهبرد خاص اقتصادی، افزایش صادرات، صنعتی شدن، استفاده از فناوری‌های نوین، تخصص، افزایش نرخ رشد اقتصادی، تأمین معیشت
اصلاح الگوی مصرف	توانمندسازی عوامل تولید، ثبات سیاست‌های اقتصادی، رقابت‌پذیری	ایجاد اشتغال و ارزآوری، افزایش درآمد، اصلاح نظام بانکی، اصلاح سیاست ارزی
	فرهنگ‌سازی مصرف بهینه، افزایش بهره‌وری	فرهنگ همسو با اقتصاد، توجه به تولیدات داخلی، ترویج الگوی صحیح مصرف، ترجیح منافع اقتصادی جامعه بر منافع فردی، صرفه‌جویی در انرژی، استفاده از سازوکارها بهینه آبیاری، مصرف صحیح آب، فرهنگ‌سازی در خدمت تولید، افزایش بهره‌وری
	الگوی صحیح مصرف	اصلاح فرهنگ کار، کار بهینه، افزایش بهره‌وری، استفاده بهینه از منابع، بهینه‌سازی مصرف انرژی

جدول ۳. یافته‌های حاصل از کد گذاری باز، محوری و انتخابی محتوای مصاحبه‌ها در حوزه اقتدار ملی بر پایه

علم

مضامین (ابعاد)	مقولات (مؤلفه‌ها)	مفاهیم (شاخص‌ها)
پیشرفت مستمر علمی	زمان‌بندی معین در پیشرفت علمی	ضرورت توجه به شاخص‌های نوآوری در فناوری علمی با نرُم‌های زمانی دنیا در تولیدات صنعتی
	قانع نبودن به دستاوردهای علمی موجود (ضرورت توجه به حفظ و ارتقاء همه جانبه شتاب علمی)	توجه به رویکرد آفندی در تولید علم، توجه به اهمیت قرارگاه پیشرفت علمی و تأثیر آن در اقتدار ملی، نگاه امیدوارانه به آینده در فعالیت‌های علمی، ضرورت توجه به تعیین الگوی پیشرفت علمی در کشور بر اساس شاخص‌های ملی و بومی، ضرورت توجه به تأثیر متقابل پیشرفت علمی در جامعه و تأثیر آن بر اعتماد ملی و تبدیل آن به فرهنگ عمومی و تأثیر آن بر اقتدار ملی
تدوین، اجرا و بازنگری نقشه راه علمی کشور	بهره‌وری بهینه از منابع در اجرای برنامه جامع پیشرفت علمی کشور	برنامه‌ریزی هدفمند در مدیریت منابع مالی
	تدوین، اجرا و بازنگری نقشه راه علمی کشور	ضرورت بازنگری در زمان‌بندی نقشه راه علمی کشور مطابق با سرعت تغییرات علمی در دنیا، ضرورت توجه به هماهنگی بازیگران علمی در روش‌های بکارگیری شده برای تحقق برنامه‌های نقشه راه علمی کشور، ضرورت توجه به هماهنگی بین افراد و روش‌های مدیریت علمی بکارگیری شده برای تحقق برنامه‌های نقشه راه علمی کشور، ضرورت توجه به برجسته‌سازی شاخص‌های اقتدار علمی و تأثیر بنیادین آن در اقتدار ملی در تدوین برنامه چشم‌انداز
	اهتمام به اجرای نقشه راه علمی کشور توجه به چشم انداز سند ۲۰ ساله	توجه به حرکت علم در مسیر سند چشم‌انداز به عنوان عاملی برای ایجاد اقتدار، ضرورت توجه به چالش‌ها و راهکارهای تحقق برنامه‌های چشم‌انداز و تأثیر آن در اقتدار علمی
	توجه به سیاست‌گذاری‌های کلان علمی و فناوری کشور	نقشه راه تعیین‌کننده اولویت در سرمایه‌گذاری و تولید علم، بلندنظری در مدیریت علمی، نقشه راه عاملی در رسیدن به اقتدار ملی و اقتدار علمی، توجه دولت به سیاست‌گذاری و نظارت بر اجرای صحیح برنامه‌ها، ضرورت توجه به تغییر ساختارهای رشته‌محور به نیازمحور در دانشگاه‌ها
توجه به سیاست‌گذاری‌های کلان علمی و فناوری کشور	ضرورت توجه دولت در سیاست‌گذاری‌های علمی و صنعتی در تأمین نیازها در دوره‌های زمانی کوتاه و میان‌مدت، ضرورت توجه به زیرساخت‌های علم و فناوری در تدوین برنامه‌های علمی و تأثیر آن در اقتدار ملی، ضرورت توجه به زیرساخت‌های علم و فناوری در تدوین برنامه‌های علمی و تأثیر آن در اقتدار ملی، ضرورت اثربخشی شاخص‌های مدیریت جهادی در محیط‌های علمی و اجتماعی و توجه به تأثیرگذاری آن در فرهنگ عمومی، ضرورت توجه به ویژگی‌های فردی مدیران در گسترش روحیه جهادی و جهاد علمی در دانشگاه‌ها	

مضامین (ابعاد)	مقولات (مؤلفه‌ها)	مفاهیم (شاخص‌ها)
تحول در علوم با تاکید بر علوم انسانی	افزایش بهره‌وری منابع انسانی در تولید علم بومی براساس نیازهای کشور	توجه به افزایش بهره‌وری پژوهشی در فعالیت‌های حرفه‌ای با رعایت اولویت در تأمین نیازمندی‌های جامعه و تأثیر آن در اقتدار علمی، توجه به افزایش بهره‌وری در حوزه‌های مختلف علمی و تبدیل آن به فرهنگ عمومی
	ارتباط عمیق و ویژه میان صنعت و دانشگاه و دولت در شکل‌دهی به چرخه علم و فناوری بومی	ضرورت توجه به انتقال تجربیات صنعت و دانشگاه‌ها در موضوعات مختلف، توجه به ارتباط علوم با یکدیگر و صنعت، توجه به پیوند چرخه‌های تولید علم و صنعت در برنامه‌های پیشرفت کشور
	بهره‌گیری از تجربیات کشورهای موفق در عرصه تبدیل علم به فناوری	توجه به تجربه کشورهای توسعه یافته در تولید علم، توجه به تجربه کشورهای توسعه یافته در تبدیل علم به فناوری، توجه به چرخه علمی کشورهای توسعه یافته، توجه به بهره‌گیری از مزیت‌های مدیریت علمی غرب در طراحی توسعه علمی کشور، تقویت روحیه تعامل با دیگران در توسعه علم
چرخه ارزش آفرین علمی	توجه به چرخه ارزش‌ساز علم، ثروت و قدرت، توجه به تجربه علم بومی و چرخه ارزش‌ساز در دنیا	توجه به چرخه ارزش‌ساز علم، ثروت و قدرت، توجه به تجربه علم بومی و چرخه ارزش‌ساز در دنیا
	توجه به زنجیره علم و فناوری (ایده و فکر، علم، فناوری، تولید و توزیع)	توجه و مراقبت از چرخه ارزش‌ساز در مدیریت کلان جامعه، ضرورت توجه به تبدیل دستاوردهای علمی به فناوری و فناوری به محصول عینی، توجه به بهره‌گیری از دستاوردهای علمی حوزه دفاعی در حوزه اقتصادی و تأثیر آن در اقتدار ملی، توجه به تبدیل دستاوردهای علمی به فناوری و فناوری به محصول عینی و تأثیر آن در اقتصاد و فرهنگ و اقتدار ملی، توجه به میزان پیشرفت در فناوری‌های نو و تأثیر آن در چرخه ارزش‌ساز علم، ثروت و قدرت
	انطباق نوآوری علمی مبتکرانه و سازنده متناسب با نیاز جامعه	توجه به توسعه علم بومی براساس نیاز جامعه، توجه به اولویت‌بندی تولید براساس نیازهای اولویت‌دار جامعه، داشتن اطللس نیاز در هر سازمان به‌عنوان بخشی از برنامه علمی
دیپلماسی علمی	ایجاد چرخه ارزش‌ساز علم و ثروت و توجه به تأثیر آن در پیشرفت علمی	توجه به حلقه‌های ارزش‌ساز علم، تدوین چرخه علمی کشور، توجه به چرخه ارزش‌ساز (تبدیل علم به فناوری، فناوری به تولید، تولید به ثروت) در تولید اقتدار ملی، توجه به همبستگی حلقه‌های چرخه علمی کشور، طراحی فرایندهای فناورانه و نوآورانه در مدیریت خود کار چرخه ارزش‌ساز، توجه به ارتباط هماهنگ فرایندهای چرخه ارزش‌ساز، توجه به تلاش در تولید علم و فرایندهای ارزش‌ساز آن، توجه به شکل‌گیری نظام نوآوری در چرخه ارزش‌ساز ایده به ثروت، توجه به شاخص‌های تجاری‌سازی محصولات تولیدی با مدیریت متمرکز
	تعمال فعال با مراکز علمی دنیا و الهام‌گیری از دستاوردهای آنان	علم و فناوری هم عامل خودکفایی و هم عامل ارتباط با دنیا، توجه به کسب تخصص‌های علمی مورد نیاز از دنیا و پیاده‌سازی و تبدیل این روش‌های علمی به مهارت در کشور، توجه به نحوه استخراج و بهره‌گیری از مزیت‌های مدیریت علمی غرب و تطبیق آن با متون اسلامی در طراحی توسعه علمی کشور، توجه به اصل تبادل در نظام تعاملات جهانی به‌عنوان عاملی برای اقتدار ملی، توجه به شاخص‌های تولید علم در کشور به نسبت شاخص‌های جهانی و تأثیر آن در اقتدار علمی، توجه به پیشرفت همه جانبه در همه علوم و تطبیق آن با شاخص‌های جهانی پیشرفت علمی
نوآوری علمی	ارتقاء شاخص‌های علمی کشور	تعداد مقاله به ازای هزار نفر، میزان پتنت‌های ایجاد شده از مقاله‌ها، میزان نوآوری، تعداد اصلاحات بر روی محصولات، تعداد محصولات جدید، میزان بهره‌وری، خلایق، شفاف بر خوردن، هوش و استعداد بالا، نیاز به اعتماد

فرهنگ و اقتدار فرهنگی؛ وجه نرم افزاری قدرت از نگاه حضرت امام خامنه‌ای، اقتدار برآمده از فرهنگ است که مبین زیرساختی‌ترین لایه‌های قدرت و درونی‌ترین و کارآمدترین منبع و منشاء قدرت است؛ پویایی فرهنگی، قدرت مقاومت، دفاع هوشمندانه، تهاجم دقیق و منطقی به فرهنگ‌های غیرحقیقی، از شاخص‌های اقتدار در عرصه فرهنگ محسوب می‌شوند که در کلام مقام معظم رهبری بازتابی شده است. «اقتدار فرهنگی یعنی از لحاظ فرهنگی، فرهنگ کشور اثرگذار باشد و اثرپذیر نباشد و تهاجم فرهنگی به شکل صحیحی دفع شود» (خامنه‌ای، ۴۰۹).

اقتصاد و اقتدار اقتصادی: بخش عمده‌ای از موضوعات مطرح در سند چشم‌انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران، مربوط به حوزه اقتصادی است. براساس سند چشم‌انداز، جامعه ایران باید در افق ۱۴۰۴ به جایگاه نخست اقتصادی در سطح منطقه آسیای جنوب غربی دست یابد. در این هدف‌گذاری نه تنها جایگاه مشخص و برتری برای اقتصاد ایران در سطح منطقه یادشده، در نظر گرفته شده است بلکه از لحاظ محتوایی، در این جایگاه تولید باید مبتنی بر علم و دانش همراه با بهبود توزیع درآمد و اشتغال کامل عوامل تولید باشد. تأکید بر سهم عامل انسانی و سرمایه اجتماعی در تولید ملی، برخورداری از سلامت، رفاه، امنیت غذایی و توزیع مناسب درآمد، دوری از فقر و فساد و تبعیض نیز از اهداف مهم چشم‌انداز است که ریشه در حوزه اقتصادی دارند. مقام معظم رهبری در بیاناتشان اقتدار اقتصادی را این‌گونه تبیین فرموده‌اند: «یک رکن اقتدار ملی، اقتدار اقتصادی است؛ یعنی کشور از لحاظ اقتصادی بتواند پول ملی خودش را تقویت کند؛ در بازارهای اقتصادی دنیا حضور تأثیرگذار داشته باشد؛ در بهبود وضع اقتصادی کشور از امکانات خودش استفاده کند؛ فقر را در کشور ریشه کن و یا حداقل کم کند و بتواند به‌عنوان یک کشور ثروتمند و غنی، در مقابل چشم دنیا، کارایی نظام خودش را نشان دهد. این می‌شود اقتدار اقتصادی. اقتدار اقتصادی همچنین به معنای این است که در کشور، بیکاری وجود نداشته باشد؛ اشتغال وجود داشته باشد؛ تولید صنعتی و کشاورزی در حد مطلوب باشد؛ از منابع و معادن کشور به نحو بهینه استفاده شود. این هم اقتدار اقتصادی است که بخش‌های گوناگون نسبت به آن مسئولیت دارند» (خامنه‌ای، ۱۳۸۰).

علم و اقتدار علمی: اقتدار از مفاهیم متداول فرهنگ سیاسی است که در ترکیب با مفاهیم دیگر چون فرهنگی، اقتصادی و نظامی هم بکار رفته است. امروزه اغلب دستمایه اصلی و اولیه انواع گوناگون اقتدار، برآمده از اقتدار علمی است و سایر مزیت‌های گذشته که اغلب منتسب به قدرت سخت بوده‌اند اکنون

دیگر در قبال آن به حساب نمی‌آیند. چون مرزهای دانش همواره در حال گسترش است اقتدار علمی منتسب به قدرت نرم و مغزافزار هم به‌طور روزافزونی بر شدت تأثیر و وسعت کرانه‌هایش می‌افزاید. زمانی که داده به اطلاعات و از این رهگذر به دانش منتهی شد و توسط نهادهای واسط یا رسانه به شکل قانع‌کننده و اثربخش آگاهی بخشید و تبدیل به باور مخاطب شد اقتدار محقق شده است. در نهایت براساس یافته‌های پژوهش، مدل پارادایمی الگوی راهبردی اقتدار ملی بر پایه فرهنگ، اقتصاد و علم، برگرفته از یافته‌های پژوهش، به صورت نمودار ۱ ترسیم شد.

نمودار ۱. الگوی راهبردی اقتدار ملی بر پایه فرهنگ، اقتصاد و علم

بحث و نتیجه گیری

آنچه از طی مراحل پژوهش حاضر حاصل شد، تأکید تمام خبرگان بر حصول به اقتدار ملی از طریق ارتقاء اقتدار علمی، فرهنگی و اقتصادی بوده و هریک از این اساتید، شیوه‌های ارتقاء این ابعاد را از زاویه نگاه خود احصاء کرده و بدان پرداختند. در الگوی حاصل از پژوهش، عوامل علمی می‌توانند علت اصلی در تحقق هدف ما یعنی اقتدار ملی باشند. براساس الگوی یادشده، مهم‌ترین مؤلفه‌های به‌دست آمده برای عوامل علمی در راستای تحقق اقتدار ملی عبارت‌اند از اصلاح ساختار اقتصادی، تحول در علوم با تأکید بر علوم انسانی و پیشرفت مستمر علمی. دسته دوم از عوامل تأثیرگذار بر تحقق اقتدار ملی عوامل زمینه‌ای هستند که در واقع بسترساز ظهور عوامل علمی در عرصه جامعه و کشور برای محقق شدن اقتدار ملی هستند. مهم‌ترین مؤلفه‌های به‌دست آمده برای عوامل زمینه‌ای در این پژوهش عبارت‌اند از: ایجاد اقتصاد شفاف و عدالت‌بنیان، زمینه‌سازی و حمایت از نوآوری علمی، گفتمان‌سازی انقلاب در حوزه داخلی و خارجی و ترویج سبک زندگی ایرانی، اسلامی در سطح جامعه. دسته سوم، عوامل واسطه‌ای هستند که در واقع نقش مستقیم برای محقق شدن اقتدار ملی ندارند و بیشتر نقش واسطه‌ای دارند و هرگز نمی‌توانند جایگزین عوامل علمی یا زمینه‌ای شوند اما در ایجاد و پیشبرد آن‌ها مؤثر هستند. مهم‌ترین مؤلفه‌های به‌دست آمده برای عوامل واسطه‌ای در این پژوهش عبارت‌اند از تعریف و به‌کارگیری مدیریت جهادی مبتنی بر آموزه‌های دینی، اصلاح الگوی مصرف براساس اصول دینی و اعتقادی و زمینه‌سازی برای پیشرفت علمی و توسعه دیپلماسی علمی. دسته چهارم، عوامل راهبردی هستند که مهم‌ترین مؤلفه‌های به‌دست آمده آن عبارت‌اند از: اقتصاد درون‌زا، برون‌گرا، مردم‌بنیاد و دانش‌بنیان، چرخه ارزش‌آفرین علمی به‌صورت بومی و داخلی نه وارداتی و تقویت هویت انقلابی، اسلامی و ایرانی در جامعه. سرانجام، دسته پنجم عوامل پیامدی اقتدار ملی هستند که حاصل عوامل علمی و مؤلفه‌ای آن به‌عنوان ورودی‌های سیستم و همچنین عوامل زمینه‌ای و واسطه‌ای به‌عنوان بسترساز و تسهیل‌کننده فرآیند سیستم و عوامل راهبردی به‌عنوان فرآیند مؤثر و تأثیرگذار بر ورودی‌های سیستم سبب می‌شود که خروجی سیستم باعنوان پیامدها حاصل شود که برآیند کلی آن‌ها، تحقق اقتدار ملی به‌عنوان نتیجه غائی سیستم است. مهم‌ترین مؤلفه‌های به‌دست آمده برای عوامل پیامدی، عبارت بودند از رسیدن به مرجعیت فرهنگی و تمدنی در سطح منطقه و جهان اسلام و درنهایت رسیدن به مرجعیت فرهنگی و تمدنی در سطح منطقه و جهان اسلام که در صورت محقق شدن

این سه مؤلفه در حوزه اقتدار ملی می‌توان به وحدت و یکپارچگی دولت - ملت و همچنین درهم تنیدگی سیاست و دیانت که دو عامل اصلی در مقابله با دشمنان دین در کشورهای اسلامی هستند امیدوار بود. این مسئله می‌تواند به تحقق و بالندگی فرهنگ و تمدن‌سازی اسلامی در سطح منطقه و جهان و به‌ویژه به وحدت در سطح جهان اسلام کمک کند.

پیشنهادهای: با توجه به الگوی به‌دست آمده از پژوهش و عوامل پنج‌گانه مشخص شده به‌عنوان عوامل مؤثر در تحقق اقتدار ملی، پیشنهادهایی به‌شرح زیر برای اجرایی کردن الگوی به‌دست آمده، ارائه می‌شود:

۱. اندیشکده‌ای مرکب از اساتید حوزه‌های فرهنگی، اقتصادی و علمی تشکیل شود تا بتوان با انجام پژوهش‌های بنیادی و توسعه مبانی نظری، نسبت به طراحی الگوی همه‌جانبه اقتدار ملی اقدام کرد؛
 ۲. مدل پژوهش حاضر، به‌عنوان پایه‌ای برای تدوین راهبرد در حوزه اقتدار ملی در کشور مدنظر قرار گیرد؛
 ۳. از نتایج پژوهش در تدوین راهبرد و سیاست‌گذاری‌های کلان کشور استفاده شود؛

۴. در تدوین سیاست‌های کلان کشور به عوامل علی‌تأثیرگذار بر اقتدار ملی جمهوری اسلامی ایران، یعنی مؤلفه‌های به‌دست آمده از پژوهش که شامل اصلاح ساختار اقتصادی، تحول در علوم با تأکید بر علوم انسانی، پیشرفت مستمر علمی و تحقق نظام آموزش و پرورش اسلامی و کارآمد است، توجه ویژه شود.
 ۵. برای رسیدن به اقتدار ملی در جمهوری اسلامی ایران، علاوه بر مدنظر قرار دادن عوامل علی‌تأثیرگذار بر اقتدار ملی، عوامل زمینه‌ای نیز مدنظر کارگزاران نظام قرار گیرد.

۶. به عوامل تأثیرگذار واسطه‌ای به‌دست آمده در پژوهش، در برنامه‌های راهبردی بلندمدت، میان‌مدت و کوتاه‌مدت توجه شود.

۷. با تشکیل ستاد اجرایی مرکب از نمایندگان دستگاه‌های متولی فرهنگ، اقتصاد و علم؛ یافته‌های پژوهش به بحث گذاشته شود و نسبت به طراحی مدلی برای اجرا، پایش، نظارت، کنترل و اصلاح نهایی مدل اجرایی طرح ارتقاء اقتدار ملی اقدام شود.

سپاسگزاری

از کلیه اساتید و خبرگان انتخاب شده در حوزه‌های اقتصادی، فرهنگی و علمی کشور، که با توجه ویژه نسبت به پاسخگویی به پرسش‌های طرح شده، در شکل‌گیری این فعالیت علمی همیاری کردند، تشکر و قدردانی می‌شود.

فهرست منابع

- احمدیان، علی اکبر. (۱۳۹۳). مدل سازی مدیریت جهادی با بهره گیری از بیانات مقام معظم رهبری. فصلنامه سیاست دفاعی، ۲۲(۷۸)، صص ۱۳۷-۱۶۹. قابل بازیابی از: <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=296985>
- اصلی پور، حسین. (۱۳۹۶). تبیین ابعاد و مؤلفه های الگوی مدیریت جهادی مبتنی بر رویکرد نظریه داده بنیاد. فصلنامه پژوهش های مدیریت انتظامی، ۱۲(۳)، صص ۴۲۷-۴۵۰. قابل بازیابی از: <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=316525>
- افتخاری، اصغر؛ زرگرزاده، محمد و شمشیری، مهدی. (۱۳۹۷). مؤلفه های مدیریت جهادی در بیانات امام خامنه ای (مدظله العالی). فصلنامه مدیریت نظامی، ۱۸(۷۰)، صص ۵۳-۸۷. قابل بازیابی از: http://jmm.iranjournals.ir/article_33761.html
- امیری مقدم، رضا. (۱۳۸۹). بررسی نقش مؤلفه های اقتصادی در تحکیم و توسعه اقتدار اقتصادی جمهوری اسلامی ایران با ارائه مدل مطلوب، ماهنامه راهبرد بومی، شماره ۱۰۸.
- پورصادق، ناصر. (۱۳۹۶). شناسایی و تبیین فرهنگ سازمانی جهادی. فصلنامه پژوهش های مدیریت انتظامی، ۱۲(۲)، صص ۱۹۶-۱۷۵. قابل بازیابی از: <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=316585>
- جلالی، هوشنگ. (۱۳۸۷). مقدمه ای بر نقش مؤلفه های قدرت فرهنگی در امنیت ملی. مطالعات دفاعی استراتژیک، شماره ۱.
- خامنه ای، سیدعلی. (۱۳۸۰). گزیده بیانات / پاسخ رهبر انقلاب به ۱۱ پرسش درباره استحکام ساخت درونی، پایگاه اطلاع رسانی مقام معظم رهبری. قابل بازیابی از: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=25223>
- دانشجویان دوره هشتم مطالعات امنیت ملی. (۱۳۹۲). راهبردهای نیل به اقتدار فرهنگی به مثابه اقتدار حقیقی جمهوری اسلامی ایران. مطالعه گروهی. دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی.
- دانشجویان رشته مطالعات امنیت ملی. (۱۳۸۹). الگوی راهبردی تحکیم و توسعه اقتدار ملی جمهوری اسلامی ایران. مطالعه گروهی. دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی.
- دعاگویان، داود و بختیاری، لطفعلی. (۱۳۹۶). ابعاد فرهنگ و مدیریت جهادی در تحقق اقتصاد مقاومتی در نیروی انتظامی. فصلنامه پژوهش های مدیریت انتظامی، ۱۲(۱)، صص ۱۱۹-۱۳۶. قابل بازیابی از: <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=316606>
- شفیق، تلخیص. (۱۳۹۱). فرهنگ چیست و چه رابطه ای با تمدن دارد؟. روزنامه انیس. قابل بازیابی از: <http://dailies.gov.af/anis/>
- عبدی، بهنام و توکلی، میثم. (۱۳۹۵). مفهوم پردازی مدیریت جهادی در پرتو آموزه های نهج البلاغه، پژوهش های مدیریت انتظامی، ۱۱(۲)، صص ۱۹۱-۲۰۵. قابل بازیابی از: <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=316901>
- علی شیری، محمدمهدی. (۱۳۸۸). طراحی سیستم فرهنگی در جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری، پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه امام صادق (ع). تهران.
- غلامی ایرستان، غلامرضا. (۱۳۹۰). نظریه اقتدار در جمهوری اسلامی ایران. تهران: انتشارات دعا.
- مرادی، حسن و فیروزآبادی، سیدحسن. (۱۳۹۵). دکترین و اهداف مدیریت جهادی از دیدگاه مقام معظم رهبری، دوفصلنامه علمی و پژوهشی قدرت نرم، ۶(۱۵)، صص ۱۶۰-۱۹۰. قابل بازیابی از: <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=345002>
- نراقی، ملاحمد. (۱۳۹۳). معراج السعاده. قم: نشر علویون.
- نویخت، محمداقبر؛ غلامی نتاج، امیر و مجیدزاده، رضا. (۱۳۹۰). ارزیابی روند توسعه ایران در سده اخیر با تأکید بر نظریه آشوب و نظریه بازی. فصلنامه راهبرد، ۲۰(۵۹)، صص ۲۷۱-۳۱۷. قابل بازیابی از: <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=127956>